

Judith Okely

CIGÁNY NŐK*

Ebben a fejezetben azt a mérhetetlen feszültséget szeretném bemutatni, ami a cigány nők kívülálló, közhelyes megítélése és a cigányság saját eszményei között feszül. Ez a két különböző dolog szorosabb kapcsolatban áll egymással, mint tény és képzelet, mint eszmény és annak megvalósulása. A kapcsolat tükröződik a vándorcigányoknak a női tisztátalanságról vallott elképzeléseiben. Nem lehet mindezt csupán a vándorcigányok belső szervezetével magyarázni. Jobban megérthetjük, ha a külső kapcsolataikat figyeljük, vagy a gazhokkal való érintkezés sokkal kiterjedtebb tisztátalanság tabuját vizsgáljuk.

GAZHO NÉZETEK A CIGÁNY NŐKRŐL

Szerte Európában a cigány nő, a cigány lány fogalmához az érzékiség, a szexuális felhívó jelleg, a csábítás kapcsolódik. Angliában a spanyol cigány (lány) alakját tipikusan tartják, és a következőképp festik le: fekete hajú lány, mélyen kivágott ruhában, fodros szoknyában, riszáló mozgással, csipőre tett kézzel – minden Carmen így jelenik meg. Az *Oxford English Dictionary* egyik meghatározása szerint a cigány raffinált, hamis, állhatatlan nő. Manapság pusztán játékos becézés, elnevezés, különösen a barna lányokra. Könnyen megszerezhetőnek és csapodárnak tartják a cigány nőket, bár nem tartozik a képhez vágyaik teljesítése: a prostitúció. A XVIII. században egy *Ellis* nevű farmer így nyilatkozott a környékbeli cigányságról: „Ezek a szerencsétlenek és szabados asszonyaik – hisz nem kétséges, hogy mindannyian azok abból következően, hogy közösen alszanak, és disznófalka módjára élnek, promiskuitásban – csupa csavargó és laza erkölcsű nőszemély egy rakáson.” A kép azonban általában sokkal romantikusabb ennél. *George Borrow* ezt írta:

„A cigány nők sokkal figyelemre méltóbbak, mint a férfiak. A chi és a chol kelti a félelmetes kifürkészhetlenség látszatát, ébreszt kíváncsiságot és izgalmat a civilizált világ minden táján... a költészet egészé, a boszorkányság, az ördögösség (ha így jobban tetszik) teljes mértékben a nőkkal kapcsolatos.”

Arthur Simons „A táncoló cigánylányhoz” című, a századfordulón írt verse, a gazho férfiak cigány nőkről alkotott elképzeléseinek összegzése:

*„Táncolsz, s én érzem a hús minden csábítását.
Test vágyát Test után. Hívsz és ellöksz,
Kérlelsz és csábítasz, kecsegtetsz és ámítasz.”*

A „vágy boszorkányait”, ahogy *Simons* nevezte őket, végül mégsem kapják meg. A domináns társadalom a ci-

gány nőkre vetíti egzotikus és erotikus vágyait és szabálytalanságait. A kívülállók a nem-cigány kultúrából kirekesztett, vagy bizonyos állatokkal kapcsolatba hozható szexualitást tulajdonítanak nekik. A cigány-gazho kapcsolatban a férfiak a másik csoport nőtagjait tartják az ellenőrizetlen szexualitás megtestesítőjének. *Galsworthy* a nem cigány férfiak közhelyesről elképzelését fogalmazta meg, amikor így ír *Carmen*-ről: „Benne vált tökéletessé az emberek között a *Macska Ereje*.” *Prosper Mérimée*, a *Carmen* megalkotója is gyakran hasonlította őt macskához. Ezek az elképzelések nyilvánvalóan ütköznek a cigányokéival.

Az idegen kultúrából származó, de ugyanott élő cigány nő veszélyes és félreérthető közelségben van. A gazho férfiak a természetbe helyezik őket, szemben saját, letelepedett kultúrájukkal. Rájuk viszik át összes elfojtott vágyukat és félelmüket. Semmi sem hétköznapi vele kapcsolatban: ha szép, akkor még soha nem látott szépségű, ha öreg, akkor vénséges vén banya. A közfelfogás szerint a cigány nők gyönyörűek, kiemelve vagy szembeállítva a cigány férfiak alacsonyabbrendűségével. A férfiak a többségi, patriarchális társadalom sokkal kedvezőlenebb sztereotípiáinak áldozatai. *Borrow* erről az előítéletességről így ír: „Milyen színtelen és élettelen a cigány férfiak jellemzése... összehasonlítva a roma nőkével.” A cigány férfiakat parazitának, tolvajnak és piszkosnak tartják, veszélyesnek, de ugyanakkor értéktelennek. A befektetés egyik oka, hogy a cigány férfiak nagyobb valószínűséggel válnak „családok szétzúzóivá”, mint a nők. Felszabadíthatják egy széltől is óvott szűz érzeit, vagy magukkal ragadhatnak egy nőt saját közösségükbe. A cigány nők nem adnak okot hasonló félelemre a letelepedett társadalomban, valószínűleg azért, mert a nem cigány férfiaknak sokkal nagyobb a párválasztási szabadsága, mint a nem cigány nőknek. A megszerezhetetlen, de nemi felhívással teli cigány nőket gyakran ruházzák föl különös, természetfeletti erővel, például a jövőbelátás és a múlt felderítésének képességével alantas jóstehetségük révén. A kívülállók reakciójától függően balszerencsét hozhatnak átkukkal, és jószerencsét áldásukkal.

CIGÁNY ELKÉPZELÉS A CIGÁNY NŐKRŐL

A gazho sztereotípiája teljesen ellentétben áll a cigányok eszményével. A vándorcigányok tisztában vannak azzal, hogy a nők erotikus vonzóerő birtokában vannak, és könnyűvérűek, ezzel szemben lebecsülik a gazho nőket, akik saját népük nőtagjaival összehasonlítva nem állják meg a versenyt. Egy vándorcigány férfi a következőket mondta az őt kérdező gazho interjúkészítőnek: „Mi nem olyanok vagyunk, mint a gazhok. A gazhok a gazho nőket egyenrangúként kezelik. A mieinket mindig kurvának tartották, Krisztus tudja ezt. Mi pedig asszonyainkat tüzetesen megvizsgáljuk, ha férjhez mennek, hogy szűzek-e.” A vándorcigányoknál a lányoknak szűzen kell maradniuk mind-

*Részlet a szerző *The Traveller Gypsy* c. könyvéből. (Cambridge University Press)

addig, míg törvényes házasságot nem kötnek. A hagyomány szerint a lányokat férjnél lévő asszonyok ellenőrzik. Ahogyan megfigyeltem, nem túl régen egy másik eljárást is bevezettek.

„Nem jó dolog ezt házasság előtt csinálni. Ha egy fiúval kezdtem járni, és anyám megtudta, küldött egyenesen a doktorhoz, kivizsgálásra... tőle kellett egy igazolást vinnem anyámnak. Ugyanezt csinálta a nővéremmel is.”

A házasság után a nőnek szexuálisan hűségesnek kell maradnia a férjéhez. Ahhoz, hogy jó híret megőrizze, még attól is óvakodnia kell, hogy más férfival egyedül lássák, vagy a táborban beszélgesse vele, különben hűtlenséggel vádolhatják. Tanúja voltam, mikor egy gazho férfi egy cigány asszonytól a férje után érdeklődött, aki nem volt otthon. A váratlan vendégnek kívül kellett maradnia, a nyitott ajtóhoz közel, de olyan távol az asszonytól és tőlem, amennyire csak lehetett. Hamar megjelent egy másik vándorcigány asszony. **„Mi történik ott?”** A feleség válaszolt: **„Minden rendben, nem vagyok egyedül, ő is velem van”** – célzott jelenlétemre jóhírének védelmében. Megfelelő korú, az eseményeket mérlegelni tudó gyermek jelenlétét is elfogadják ilyen célból.

Az az ideális, ha egy asszonynak életében csak egy férje van, és elvárják, hogy ennek a férjnek engedelmeskedjen. Viselkedését, ruházatát bizonyos előírások betartásával kell megválasztania. Nagyon távol áll az ingatag csábítótól, hiszen rengeteg házimunkát kell végeznie. A feleség minél több gyereket hoz világra, annál nagyobb a társadalmi megbecsülése. Az élelemszerzés, a főzés és takarítás is az ő kötelessége. A cigány nőtől (valószínűleg inkább a múltban, mint most, hiszen legtöbb családban a tradíció jelenti az eszményit) elvárják, hogy a táboron kívül dolgozzon fizetéséért. Sokra becsülik azt, aki minél több pénzt és értéket tud a gazhoktól szerezni.

„A nagynénémnek egy halom olyan aranygyűrűje volt, amit a gazhoktól szerzett. Amikor vele voltam, mindig azt kérdezte: „Szeretnéd azt a ruhát, ami azon a nőn van? Ha akarod, a tiéd lesz.” És a hölgyet rábeszélte, hogy adja oda. Vannak, akik a fülbevalójukat is odaadják. Persze, nem merik aztán férjüknek bevallani. A nénikém mondta: „Látod a fülében azt a fülbevalót? Megszerzem.” A rákövetkező héten már ő viselte.”

Bár a cigány férfiak bizonyos veszélynek teszik ki ezzel a nőket, azért mégsem csupán ők végzik a „külső” pénzszerzést, mivel a nők néhány esetben sokkal eredményesebbek a kéregetésben, mint a férfiak. A cigányok ilyen esetben kihasználják a többség közhelyes, cigány és nem cigány nőkről alkotott elképzeléseit. Mivel a domináns társadalomban a pénzkeresés főleg a férfiak dolga, ezért a cigány nő, ha kéreget, igyekszik pénzkereső- és eltartó feladatát titkolni, ezért az egyedülálló, éhező feleség és anya szerepét ölti magára. A gazhok tudatlanságát kihasználva, így nagyobb haszonhoz juthat.

Úgy tűnik, a múltban a nők nemcsak az élelemszerzésért, hanem a többi ház körül szükséges dolog megszerzéséért is felelősek voltak.

„Régen a nők keresték a pénzt. A férfiak egész nap a táborban ültek, csak a nők mentek el. A gazhok pénzt adnak a feleségüknek. Nem akarják, hogy dolgozzanak. Lehet, hogy ma már nálunk sincs egészen úgy, mint régen volt, de a feleségnek régen dolgoznia kellett. Különben megverték.”

A férfiak a kocsit és a lovat gondozták. Napjainkban nagyon sok esetben nőtt a férfiak szerepe a munkamegosztásban. A férfiak keresetük egy részét odaadják enni-ivalóra és egyéb szükségletekre, de ma is ugyanannyira fontos, hogy a nő el tudja tartani a családot, ha máskor nem, hát amikor szorult helyzetbe kerülnek. **„Az utolsó ruhámat is eladnám, de a gyerekeimet nem akarom éhezni látni.”**

Hagyományosan tehát a cigány nőknek nap mint nap dolgozniuk kell a megélhetésért, és alig van lehetőségük tőkét szerezni. A rengeteg házimunkát szintén nekik kell elvégezniük. A cigány férfiak ezzel szemben a tőkéjüket lovakba, vadász- és versenykutyákba, kocsikba, utánfutókba és motorkerékpárokba fektetik. A nőknek nem – vagy csak ritkán – engedik meg, hogy ilyesmivel foglalkozzanak, legfeljebb kis kutyákat tarthatnak, és lehetnek ékszeriek.

ELLENTÉTEK

Van valami paradox a cigány nők szerepében. Saját társadalmukban korlátozások hada érvényes rájuk. Elvárják, hogy férjükkel szemben engedelmesen, más férfiakkal szemben elővigyázatosan viselkedjenek. Mégis, minden nap ki kell menniük „ellenséges” területre, bekopogtatni ismeretlen emberekhez, új vásárlókkal felvenni a kapcsolatot, akiknek egy része lehet, hogy férfi. A pénzszerzés sikere azon is múlik, hogy mennyire kitartóak, társaságot kedvelők, és hogy mennyire kezdeményezőek. Erőszakosnak kell lenniük – teljes ellentétéként annak a viselkedésnek, amit a táborban megkövetelnek tőlük.

Vannak azonban formális megkötések, amelyek a nők táboron kívüli munkáját szabályozzák. Ha bekopogtat valahova, és arra egy férfi válaszol, akkor az asszony a ház úrnőjét keresi. Ha az nem jelenik meg, a cigányasszony azonnal távozik. Az ilyen megkötések szolgáltatathatnak magyarázatot az egyik férj ellentmondásos viselkedésére, aki egyrészt dicsérte felesége tudását („Mindent tud, amit csak a motorokról tudni kell.”), ugyanakkor lebeszélte arról, hogy megtanuljon vezetni. Ez utóbbi ugyanis komoly függetlenséggel ruházná fel. („Nem hagyom, hogy mindenfelé elmászkálj, tudni akarom, mikor hol vagy.”) A mechanikai tudás elfogadható mindaddig, míg a nők nem független helyváltoztatásra használják. Ha kéregetni mennek, használják a tömegközlekedést, vagy menjenek gyalog. Természetesen egyetlen, a táboron kívülre vonatkozó szabály betartását sem lehet ellenőrizni, ha nem magától értetődően tartják be.

A cigány nőknek nagyon fontos politikai szerepe is van: gyakran közvetítők. A férfiak sokkal sebezhetőbbek a gazho intézményekkel szemben: a férfit, és nem a feleséget tartóztatják le, hallgatják ki, börtönzik be, és viszik katonának. Egy cigány férfi a háború ideje alatt női ruhában járt, így játszván ki a gazho ellenőrzést. Ez az egyszerű átváltozás majdhogynem csodálatos biztonságot nyújtott neki. A cigány nők jól felkészültek mindenfajta támadásra: **„Mindig tartok otthon egy kis forró vizet a tűzhelyen. Csak annyi a dolgom, hogy rázúdítam bármelyik férfira, aki valamivel próbálkozna.”** Ha arra kerül a sor, férjeiket is megvédi.

„Az egyik nap gavverek (rendőrök) jelentek meg. John éppen akkor jött haza a munkából, én a teáját csináltam, fáradt volt. Azt mondták, hogy be kell vinniük az őrszobára. Kértem, hogy legalább a teáját hagy igya meg, de azt felelték, hogy nem lehet. Ez a gavver ott állt az útban, és azt mondtam neki: „Nesze a teád!”, és rá-

öntöttem a forró vizet. Ugyanez a gavver az órszobán azt mondta: „Jaj, csak őt ne!” Azt hitte, bolond vagyok.” A nők foglalkoznak a hivatlankodó újságírókkal és filmesekkel is.

„Egyszer egy olyan pörgő micsodával jöttek ide. Elsievel ketten elszedtük tőlük, eldobtuk és összetörtük. Többször aztán nem jöttek vissza.”

A gazho társadalomban betöltött gazdasági és politikai helyzetükben kihasználják azt a gazho elképzelést, hogy a nők a „gyengébbik nem”. Mivel a gazhok nem tartják erősnek és önállóan döntésképesnek a nőket, ezért férjeik hagyják, hogy a cigány nők fogadják a helyszínrre érkező hatóságokat. A nők nagyszerűen megfelelnek annak a feladatnak, hogy kitérő és lényegtelen válaszokat adjanak. Ha kilakoltatással fenyegetik őket, a férfiak kora reggeltől késő estig nem mennek lakóhelyük közelébe. A nőknek kell ígéretet, esedezni. A határozat végrehajtásának elnapolása, vagy a tartózkodás meghosszabbítása a nők diplomáciai ügyességétől függ.

KÉREGETÉS ÉS BESZENNYEZŐDÉS

A cigány nő kulcsfontosságú közvetítő, mivel őt terheli a felelősség az élelem megszerzéséért vagy megvásárlásáért a gazhoktól csakúgy, mint annak elkészítéséért. Ő közvetíti a tisztátalan, idegen és kimondatlanul is közönségtelennek, „vadnak” tartott gazhok és saját tiszta cigány közössége között. Ő a kapocs a megzabolázatlan, cigány közösségen kívüli „külvilág” és a kontrollált, belső cigány „kultúra” között.

A nőknél nem mindegy, hogy milyen módszerrel biztosítják a család megélhetését, a megszerzés módja csakúgy, mint az étel elkészítése, szabályozás alatt áll. Az első veszély, hogy tisztátalan ételt szereznek. A második, hogy az ételhez szexuális szolgáltatásaik fejében jutnak, és ezáltal veszélyeztetik a csoport etnikai tisztaságát. A nőekkel kapcsolatos tisztátalansági elképzelések leginkább a következő kérdéseket érintik: a nők szexuális visszafogottságát bizonyos esetekben, a különbségtételt a külső, tisztátalan kéregetés és a belső, tiszta élelemkészítő tevékenység között, a gazho és cigány férfiak közötti különbségtételből fakadó szabályokat.

Saját és a Thompson által gyűjtött adatokat felhasználva, arra az eredményre jutottam, hogy a cigány nők a következő három módon szennyezhetik be a cigány férfiakat:

1. A női szexualitás ellenőrizetlen formája tisztátalan.
2. A menstruációs vérzés tisztátalanná teszi a nőt.
3. A szülés szintén tisztátalanná tesz.

1. A SZEXUALITÁS, ELLENŐRIZETLEN FORMÁJÁBAN ÖNMAGÁBAN IS TISZTÁTALAN

Az asszonyoknak óvakodniuk kell attól, hogy testük bizonyos részeit a férfiak megláthassák, vagy megérintsék (csak egyetlen esetben fordulhat ez elő: a házastársak nemi érintkezésében). A múltban és manapság is egyaránt a nő viselete példázta ezt. Megfigyeltem, hogy ma már rövidebb szoknyát engedélyeznek a lányok számára, de a mini szoknyát ma sem tanácsos felvenni. A blúzoknak a teljes dekoltázst el kell takarnia, a nyak vonaláig ér. Testhezálló nadrágok és pulóverek ki vannak tiltva. Ha az asszonyok nadrágot viselnek, csipőjüket és combjukat

szoknyával vagy köpennyel kötelesek eltakarni. Az sem mindegy, hogyan mozognak társaságban. Thompson szerint a lábukat szorosan egymás mellé kell rakniuk, és nem szabad állóhelyzetből előrehajolniuk, főleg akkor, ha a hátsó részük egy férfi felé eső oldalon van.

„Amikor az a gazho nő először jött ide, ezt egyáltalán nem értette. Ugyanúgy előrehajolva maradt – idáig ért csak a szoknyája... A férfiaknak be kellett takarniuk a szemüket... és ráadásul még mélyen kivágott volt a ruhája, szörnyű!”

„A vándorcigányok nem szeretik, ha egy lány széttett lábakkal ül... még egy hat éves kislányt is megszidnak érte. Ezt nem szabad.”

Thompson azt is feljegyezte, hogy az asszonyoknak dolguk végzésével kapcsolatban is számtalan szabályt kell betartaniuk. A nők és a férfiak alsóneműit külön kell mosni, különben a férfiak holmija beszennyeződik. Tilos jól látható helyen szárítani az alsóneműket. Soha nem láttam női fehérneműt kitergetve a rengeteg mosott holmi közt, hacsak nem egy másik ruha alatt elrejtve. A férfiak akkor is beszennyeződhetnek, ha a nők tiszta fehérneműt érintik, vagy elmennek egy sor kitergetett alsónemű alatt. A nők kizárólag magukban mosakodhatnak, ideális esetben egy olyan lavórban, amelyet külön erre a célra és fehérnemű mosásra tartanak. Egy férfi úgy is beszennyeződhet, ha véletlenül meglát egy éppen dolgát végző, vagy ahhoz készülő nőt.

Thompson szerint a szoptatás is magányos tevékenység. Azt vettem észre magam is, hogy az asszonyok nagy része – a bábák és védőnők tanácsa ellenére – szoptatás helyett inkább üvegből eteti a kicsiket.

Thompson kutatásaiból az is kitűnik, hogy az ételkészítés és a kéregetés egészen más rituális előkészületet kíván meg, véleményem szerint evvel is szimbolizálva a nők külső és belső szerepe közti különbséget. A nők az elkészített ételen keresztül a férfiak beszennyezését kockáztathatják. Az étel vagy a víz tisztátalan lesz, ha egy nő átlépett fölötte, túl közel tartotta magához, vagy véletlenül hozzáért a szoknyája.

Thompson leírta azokat a tennivalókat, amelyeket hagyományosan a kéregetni induló nők végeztek:

„Levéve a táborban viselt, hatalmas fehér kötényt, felerősíti a pénzes zacskókat a csipője köré, felveszi a házaláskor használt, hímzett szegélyű kötényét, felveszi a kéregető köpenyét hátulra – egy téglalap alakú szövetdarabot –, hogy minden oldalról megközelíthető legyen, újraköti a fejkendőjét, és felveszi fölé csipkeszegélyű főkötőjét.”

Aztán felköti azt a kendőt, amiben a gyereket viszi, felvesz egy piros köpenyt, és fogja a kosarat. Figyeljük meg, hogyan helyezik el a pénzt a házaló-kötény alatt, amely szinte védőpajzsként szolgál, elválasztva a potenciálisan szennyező ruhát (és nemi részeket) és a potenciálisan tiszta kéregető köpenyt, amely gyakran élelemmel volt teli, és ezért a beszennyeződéstől óvni kellett. A házaló-kötényt (fekete) soha nem viselték főzés közben. Még ma is viselnek hímzett fekete kötényruhákat kéregetéshez vagy temetésen. Ezeket a kötényruhákat sokszor helyi szabónők készítik, külön megrendelésre. A ruháknak nincs ujj, és elől-hátul befedik az egész testet.”

Bár Thompson a női testtel és ruhával kapcsolatban beszélt a beszennyezés lehetőségéről, nem hangsúlyozta a

sokkal súlyosabban latba eső nemi élet rendezetlenségét. Tapasztalataim szerint, ha egy férfi elvesz egy leányanyát, azt mondják, hogy nem normális, mert a lány nem volt tiszta. Mind házasság előtt, mind utána tisztátalanná tevő tényező az ellenőrizetlen szexualitás.

A szüzesség elvétele, még házasságon belül is, tisztátalan cselekedetnek minősül, hiszen az a tisztaság elvesztése.

Egy gazhóval való alkalmi kapcsolatból származó utód, ha az anyja cigány, sokkal valószínűbb, hogy cigány közösségben fog élni, mintha az apja lenne cigány. Éppen ezért sokkal szigorúbban ítélik meg a cigány nők félrelépéseit, mint a férfiakét. A tilos kapcsolatból származó tisztátalanságra kevésbé kerül fény, ha szereplője cigány nő és cigány férfi.

2. A MENSTRUÁCIÓ MINT TISZTÁTALANNÁ TEVŐ TÉNYEZŐ

Thompson adatai és saját tapasztalataim azt mutatják, hogy a menstruáció nem olyan jelentős beszennyeződési forrás. Csak néhány csoportban tartották távol magukat a nők a főzéstől havi vérzés ideje alatt. Ilyenkor vagy a férjük, vagy egy másik nő vette át feladatukat. Csupán két ilyen esetet figyelhettem meg, de a férjek időszakos látogatásai különböző gyorsbűfekben szintén a tisztátalanság kerülését jelentik. Férfiak előtt nem lehet a menstruációt említeni, tehát nem is nagyon lehetséges ezt a kérdést tisztázni, különösen nem férfi antropológusok számára.

Acton szerint a tabu jelentősége csökkent az egészségügyi betét feltalálásával. Ezzel az állítással önkéntelenül az etnocentrizmus csapdájába esett, nevezetesen hogy a rendesebb és sokkal higiénikusabb hordozóval meg lehet oldani egy szimbolikus problémát. Ezen felül valójában a kérdésnek még a gyakorlati oldalát sem rendezte ez a találmány, hiszen felmerül a hulladék elhelyezésének problémája, amire a cigány asszonyok nagyon kényesek, szemben az egyéb szeméttel, amit egyszerűen kidobnak a lakókocsiból.

3. A SZÜLÉS, MINT TISZTÁTALANNÁ TEVŐ TÉNYEZŐ

Thompson úgy tartja, hogy a cigány nők férjükre leginkább szülés közben és után veszélyesek a beszenyeneződés miatt. Hagyományosan a tábor szélén lévő sátorba mennek az asszonyok vajúdni és szülni, és a szülés után is ott maradnak egy ideig. Külön edényből esznek, és néhány hétig nem főzhetnek. Később a sátrát, az ágyneműt és törölközőket is elégetik. Az újszülött is *mochadi* (tisztátalan) volt egy ideig. Külön tálban kellett fürdetni, és a ruháit mosni.

A gyerek és az asszony manapság is időlegesen mochadinak számít, és másoknak kell főzniük. Az asszonyoknak tilos más férfiakkal beszélni az állapotukról, mint a férjükkel (vele sem túl szívesen), sőt, azt is csak neki szabad megmondaniuk, hogy megkezdődött a vajúadás. Egy fiatal asszonyt figyelmeztettek a kórházban, hogy azonnal jelentkezzen, ha megkezdődtek a fájásai, mert veszélyes komplikációkra számítottak. Egy este, mikor nagybátyja, nagynénje és férje társaságában töltötte az időt, jelentkeztek a fájások:

„Összegörnyedtem. A nagybátyám megkérdezte, hogy mi bajom van. Nem mondhattam meg neki, hiszen

egy férfi. Nem beszélünk a férfiakkal ilyen dolgokról... Kimentek inni egyet, és nekem meg kellett várnom, míg visszajött a férjem. Fel-alá járkáltam kétségbeesetten: „Bárcsak lenne itt egy nő, akinek szólhatnék!”

Csakúgy, mint régen, manapság sem lehetnek jelen a férfiak a vajúadásnál. Sokan félreértik azt az általános jelenséget, hogy kórházba mennek szülni a nők. Azt állítják, hogy ez a cigány orvoslás modern tudományra váltását jelentené. Az általam megfigyelt asszonyok is csak nehezen mentek el a terhesgondozásra, gyakran kidobták a recepteket, amiken vasat, vitaminokat írtak fel nekik. Leginkább azért mentek el mégis, hogy kórházi ágyat biztosítsanak maguknak. A kórházból aztán, az orvosok megrökönyödésére, igen korán „hazaengedik magukat”.

Néhányan a szülés közbeni durva bánásmódra és figyelmetlenségre panaszkodtak. Inkább egy tisztátalan dolog kényelmes távoltartása, mint a biztonságos szülés vonzza a cigányokat a kórházba. A gazhók ügyelnek az eseményre, és ők távolítják el a hulladékot is. Meg kell jegyeznünk, hogy az asszonyok nemcsak a különösen veszélyes időszakban szennyezhetik be a férfiakat, hanem bármelyik pillanatban, és ezt nemcsak átmeneti rítusaik közben tehetik meg. A megelőző intézkedések állandó készenlétet jelentenek egész nap. Mivel a külvilágban ki vannak téve a gazhók által való szexuális beszennyeződésnek, arra tanítják őket, hogy nemiségük és fogamzóképeségük veszélybe sodorhatja őket. A nők viselkedését, magatartását a közösség éberben vigyázza. Nemi részeit elérhetetlenné kell tenniük, féken kell tartaniuk tilos vágyaikat és mozgásukat. Ha kizárólag női melléktermékek miatt lennének tisztátalanok, akkor csak menstruáció és szülés idején kellene kötényt viselniük. Ezzel szemben a nők nemisége állandóan tisztátalanság forrása a cigány férfiak számára. A vándorcigányok közt a nők kötelesek nemiségük minden mozzanatát állandó kontroll alatt tartani, hogy megóvják a férfiakat a beszenyeneződéstől: ha a cigányokkal válogatás nélkül létesítenek alkalmi kapcsolatot, az azt jelenti, hogy a gazhókkal sem viselkednének másképp, ez pedig már a csoportot veszélyeztetné.

ÖSSZEFOGLALÁSKÉPP:

A cigányok és nem-cigányok közé mindkét oldalról emelt válaszfal hatékony eszközzé válik a belső problémák megoldására az elhatárolódással és különválással. A személyes kapcsolatok lehetőségét a két csoport külön választja. Csakúgy, ahogy a férfiak csalódottnak érezhetik magukat a közösség ideális asszonyát birtokolván, a nők sem mindig elégedettek a rájuk osztott szerepekkel és lehetőségekkel. A férfiak is, a nők is, elképzeléseik túlegyszerűsített változatát idegenekre vagy ismeretlenekre vetítve védik világukat. Így a szüzességet, a házastársi hűséget és a szexuális önmegtartóztatást. Az ideális tulajdonságokat a saját társadalmukra tartják jellemzőnek, míg a prostitúciót, promiszkuitást vagy megkaphatóságot a másokra. A keretek között létező szexualitás a szabadság ellenpárja. „Jó” és „rossz” ilyen éles elkülönítése a pszichoanalízis szerint a világnézet kialakításának alapja. A cigányok esetében a szexualitás, a nem és az etnikai hovatartozás egyaránt a különbségtétel eszköze mindkét oldalon.

Maróti Orsolya fordítása

